

БЕЛАРУСКАЯ КРЫНІЦА | BIEŁARUSKAJA KRYNICA

Palityčnaja, hramadzkaaja i literaturnaja hazeta.

Adras Redakcyi i Administracyi:
WILNIA, ZAWALNAJA 1-1 (Wilno, Zawalna 1-1).
Redakcyja adčyniena ad 9 hadz. ran. da 4-aj uwieč.

HAZETA WYCHODZIĆ RAZ U TYDZIEŃ.

Koŝty wydawańnia pakrywajuc składki.
Składka u hod 4 zal., na paŭhoda — 2 zal.,
na 3 miesiacy — 1 zal.

Права ўласнасці ў абноўленай БХД

(Арттыкул дыскусыйны).

Дагэтуль у дыскусыйных артыкулах «Бел. Крыніцы» ў справе абнаўлення праграмы БХД, калі ня лічыць некулькі дужа агульных запемак у № 35 з 1934 г., цалком ня была парушана праблема ўласнасці. Тымчасам, здаецца мне, што на гэта нам трэба звярнуць паважную ўвагу і ў нашу абноўленую праграму аб уласнасці ўставіць адпаведныя пункты.

Вось-жа, на гэтым месцы пастараюся выказаць на права ўласнасці свае пагляды і ўняць іх у канцы ў праграмныя пункты, як гэта рабіў у папярэдніх нумарох „Бел. Крыніцы“ А. Б.—ч.

Кожны народ мае часта шмат усякага матар'яльнага добра, якім карыстаючыся можа жыць і развівацца. Але валаданьне гэтым добром і карыстаньне можа быць рознае, залежна ад таго, якое для сябе нейкі народ уважае за найлепшае. Гісторыя знае многа спосабаў валаданьня і карыстаньня матар'яльным добром у розных народаў, у розных часах. Але як там было даўней, мала нас цікавіць. Нам цікава, як найкарысьней для сябе мае валадаць і карыстаць матар'яльным добром наш народ беларускі. Каб даць на гэта пытаньне адказ, хоць збольшага пазнаёмімся з сучаснай у гэтай справе навукай і практыкай.

1. Больш-менш апошніх гадоў сто ў цывілізаваных народаў Зах. Эўропы, агулам бяручы, як у тэорыі, так і ў практыцы, грамадзкі парадак апіраўся на неагранічаным праве прыватнай уласнасці. Гэта знача, што кожны мог мець рознага добра (зямлі, фабрык і інш.) на сваю выключную ўласнасць, сколькі ў яго на гэта хватала грошы, сусім не азіраючыся на патрэбы іншых грамадзян, на дабро агульна-грамадзкае. На грунце гэткага праўна-грамадзкага парадаку — хто дужэйшы, той лепшы — выраз капіталізм, грозныя для грамадзянства вынікі якога ў тым, што вобак кучкі вялізарных багатыроў-капіталістых паўсталі многія мільёны залежных ад іх і крыўджаных бедных людзей і поўных пролетараў. Вось-жа сяння ўжо да капіталізму, як да грамадзкага парадаку, дужа несправядлівага і перажыўшага свой век, паварту няма, а гэтым самым няма паварту і да прынцыпу неагранічанага права прыватнай уласнасці, з якога гэны капіталізм вырас. І сапраўды, людзі сяння ад капіталізму і звязанай з ім неагранічанай

прыватнай уласнасці, уцякаюць і шукаюць новага, справядлівага грамадзкага парадаку. Ясная рэч, што і беларускі народ з тым грамадзкім парадкам, які нясе з сабой такое зло, як капіталізм, ня можа мець нічога супольнага.

2. Раз з неагранічанай уласнасці прыватнай вырастае столькі грамадзкай несправядлівасці, дык многім здавалася, і яшчэ здаецца сяння, што для агульнага добра трэба скасаваць гэту ўласнасць, завесці ўласнасць супольную і на прынцыпе права ўласнасці супольнай будаваць грамадзкі парадак, парадак грамадзкай роўнасці і справядлівасці. Гэткі парадак завялі камуністы ў СССР. Скасавалі яны там, як ведама, усякую прыватную ўласнасць і зрабілі ўласнасць агульна-грамадзкай ня толькі фабрыкі і двары, але так-жа і сялянскія землі. Словам, паўстала там, сілай заведзеная і сілай трыманая, камуна. Але й пры гэтым грамадзкім парадку да шчасця народу аказалася дужа далёка. Вышла новая паншчына. Як пры паншчыне даўнейшай чалавек ня меў сваёй уласнасці і волі і працаваў на паноў, так і цяпер у Саветах ня мае чалавек уласнасці і волі і мусіць працаваць на новага пана, на камуністаў і на іх урад. Пэўне, у народаў дзікіх, бяз ніякай культуры і цывілізацыі, у народаў, якіх можна ўважаць за стаў бараноў, камунізм можа быць сусім добрай формай грамадзкага парадаку, але беларускі народ з гэтай прымітыўнай стады свайго развою ўжо даўно вышаў і для яго трэба шукаць новых, сучасных, сапраўды справядлівых і сирьяючых яго дабрабыту і далейшаму развою грамадзкага парадаку.

3. Сяння ўжо ведамы ёсць у навуцы і практыцы іншы кірунак грамадзкага парадаку, іншы ад гэных двух папярэдніх, кірунак як-бы між імі пасярэдні. Сутнасць яго гэткая. Ідучы за патрэбамі і слухнымі склоннасцямі чалавечай натуры і бяручы пад увагу цывілізацыйныя і культурныя імкненні сучаснага эўропэйскага чалавека, грамадзкі парадак, агулам кажучы, належа будаваць на прыватнай уласнасці, але права гэта павінна быць агранічана. Гэта знача, што ўласнасць прыватная не павінна быць такой абсалютнай і выключнай, каб была шкоднай агульна-грамадзкаму дабрабыту.

Z dziejności Biełaruskaha Instytutu Haspadarki i Kultury.

Juŝki. Wil. Trockaha paw. Nadawaja sprawazdača ad 1.1.34 da 1.1.35. Ahulnaje sabrańnie siabroŭ Hurtki adbyłosia adno, pasiedžańniaŭ Urađu Hurtki — dwa. Adbywalisia časta supolnyja čytańni knižak i hazet. Biblijateka była čynnaja praz uwieš čas. Pračytana bolš 73 knižak. Starańniem sekretara hurtka J. Jarmakowiča kupleny z Centrali Instytutu 8 značkoŭ i wypisany komplet „Samapomačy," taksama raspradana 25 bieł. adryŭnych kalendaraŭ. Hurtok atrymliwaje 3 časapisy: „Bieł. Krynicu," „Chr. Dumku" i „Šl. Mołodzi." Prychodu było sa składak siabroŭskich i składak na hazety 1934. 60 hr., z jakich aplačana za „Samapomač" 12 zł., za „Bieł. Krynicu" 4zł. i za „Chr. Dumku" 2 zł. Za „Bieł. Kr." i „Chr. Dumku" aplaciŭ hr. M. Kitkoŭski. Ahulny lik siabroŭ 11. U skład urađu hurtka wybrany na 1935 hod: staršynia — J. Jarmakowič, z. w. Juŝkoŭ, skarbničnik — Baleslau Mardas, z zašč. Bierašoŭki, sekretar — Jazep Dulka, z wioski Bigierdaŭ. Kandydaty: 1. hr. M. Kitkoŭski z w. Juŝkoŭ i 2. Kasper Barkoŭski z w. Juŝkoŭ. Zahadčyk biblijateki — staršynia hurtka, J. Jarmakowič. Starańni hurtka zarhanizawać pradstaŭleńnie pad kiraŭnictwam J. Dulki, z pryčyny wielikich pierakoŭ u 1934 h., nia prywiali da pažadanaha rezultatu, adnak Hurtok pastanawiŭ bolš napružyc siły, kab naładzić pradstaŭleńni ŭ hetym hodzie. Plan pracy na 1935 h. na Ahulnym schodzie ŭstanouleny taki: wypisywać bieł. hazety, ładzić teatralnyja pradstaŭleńni, sklikać ahulnyja schody siabroŭ, pry hetym ładzić lekcyi i tawaryskija zborski, tak-ža zaprašać haščiej i rablic dyskusi. Pastanoulena tak-ža zwiarnuć bolšuju ŭwahu na pašyreńnie biblijateki i datesawańnie jaje da tutejšych warunkaŭ.

в. Б е л а я, Бельскага пав. Ужо тры гады, як у нас існуе гурток Бел. Інстытуту Гасп. і Культуры.

Залежылі яго людзі, якія мелі на мэце падняць культурны і эканамічны ровень вёскі і ваколіцы. Ад самага пачатку мелі нямала перашкод і труднасцяў, як з вонкавага так і нутранага боку. Адразу пачалі нам рабіць канкурэнцыю польскія кругі, якія пачалі ў нашай вёсцы закладаць свае „кулкі". Яны думалі, што іхныя „кулкі" адцягнуць людзей ад гуртка Інстытуту. Але дарма. Ня глядзячы на тое, што ў нашай вёсцы, дзеля канкурэнцыі з гуртком, было заложана „кулко рольніча", гурток разьвіваўся. Былі выпісаны з Цэнтралі кнігі на закладзіны бібліятэкі і адразу ўпісалася ў сябры гуртка каля 20 чалавек. Здавалася, што труднасці з вонкавага боку пераможаны і асталася толькі працаваць над падняццем культуры і эканомікі ў нашай ваколіцы.

Але тут прыйшлі труднасці з нутранага боку. Справа ў тым, што ня ўсе сябры былі прыгатаваны да працы на ніве культуры. Маладаяж — гэта ужо павянае пакаленьне, а гэтае пакаленьне, ня маючы добрага прыкладу з боку польскіх арганізацыяў, дзе практыкуюцца толькі гульні, пачало рабіць гэтае самае і ў гуртку. Ня было нічога дрэннага, каб наша маладаяж зладзіўшы беларускае прадстаўленне і паказаўшы на сцэне характар беларускай мовы, песні і культуры, каб потым паскакала сабе на здароўе — гэта сьведчыла-б аб тым, што моладзь наша ўмее лучыць прыемнае з карысным, асабістае з грамадзкім. Гэтак яно і было праз нейкі час.

Але апошнім часам пачало ў нас нешта псавацца. Ня ведаю, якія прычыны маглі выклікаць розныя «перабоі» ў нашай арганізацыі. Не належачы да гуртка, а толькі чуючы са стараны, я прыходжу да пракананьня, што тут былі роз-

Уласнасць агулам мае падвойны характар: яна павінна служыць ня толькі адзінкам, але й усяму грамадзянству, усяму народу ці дзяржаве. Да ўласнасці прыватнай павінна належыць тое, што адносіцца да ўжытку адзінак, а да ўласнасці супольнай, грамадзкай — тое, што адносіцца да агульна-грамадзкага добра.

Рэгуляваньне правам уласнасці і яго карыстаньнем, праводжаньне граніцы між уласнасцый прыватнай і грамадзкай, а так-жа стараньне аб агульным дабрабыце ўсіх грамадзян належа прадусім да дзяржавы і яго ўрадаў.

Вось-жа гэткая форма грамадзкага парадаку сяння ў Эўропе мае штораз больш староннікаў і сям-там сапраўды праводзіцца ў жыццё. За гэткую больш-менш форму грамадзкага парадаку для беларускага народу выказваюся і я.

Вышэй сказанае выражаю ў наступных пунктах, якія пра-

паную ўставіць у абноўленую праграму нашай арганізацыі.

§ 1. Грамадзкі парадак для беларускага народу агулам павінен апірацца на прынцыпе прыватнай уласнасці.

§ 2. Прыватная аднак уласнасць павінна так быць разложана і абстаўлена законам, каб ня была шкоднай агульна-грамадзкаму дабру.

§ 3. Вобак уласнасці прыватнай можа быць так-жа й уласнасць супольная (прыватна-грамадзкая, дзяржаўная), дзе гэтага хочуць людзі і дзе гэтага вымагае агульна-грамадзкае дабро.

§ 4. Надзор над уласнасцый, як прыватнай, так і грамадзкай, каб яны ня былі шкоднай агульнаму дабру, мае прадусім дзяржава праз свае ўрады, на падставе адпаведных законаў.

Прапаную ўрэшце назваць нашу абноўленую арганізацыю: «Беларуская Нацыянальная Са-лідарнасць».

Ц. Д.

